

Matti Muukkonen

*HTT, YTM, ÖTM, julkisoikeuden yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto
julkisoikeuden, erityisesti kuntaoikeuden ja itsehallintoyhteisöjen dosentti, Lapin yliopisto*

KORONAPASSI, PERUSTUSLAKI JA YHDENVERTAISUUSTARKASTELUASETELMAN KRITIIKKI

Edilex 2022/2

Referee-artikkeli
Julkaistu 12.1.2022
www.edilex.fi/artikkelit/25547

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LAKIEHDOTUSTEN PERUSTUSLAINMUKAISUUDEN TARKASTELUSTA	3
3	HALLITUKSEN JA PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN HAHMOTTAMA KONTEKSTI	4
4	ASETELMAN TARKEMPAA POHDINTAA	5
5	VIRANOMAISTEN JA VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖKSISTÄ POIKKEAMINEN	6
6	KEIDEN OIKEUKSIA KORONAPASSI LOPULTA RAJOITTI?	8
7	SYRJITTIINKÖ ROKOTTAMATTOMIA?	9
8	MUIDEN PERUSOIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN	11
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTAMA AJATUS LOPUKSI	13
	LÄHTEET	14

1 JOHDANTO

Eduskunta hyväksyi lokakuun puolivälissä tartuntatautilain (1227/2016) muutokset (laki 876/2021), joilla kyseiseen säädökseen sisällytettiin ns. *koronapassin* mahdollistaneet säännökset. Koronapassin käsitettä ei sinänsä käytetä laissa, eikä sitä ole selvennetty myöskään sen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (131/2021 vp).¹ Sen sijaan asiassa mietintövaliokuntana toimineen sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä koronapassin käsitettä käytettiin eräänlaisena lyhenteenä EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käyttämisestä.² Perustuslakivaliokunnan lausunnossa samassa tarkoituksessa taas viitattiin ”yleisötilaisuuteen osallistuvilta taikka asiakas- ja osallistujatilaan tai ravitsemisliikkeeseen tulevilta ihmisiltä covid-19-tautia koskeva[an] luotettava[an] todistu[kseen]”.³

Tiivistetysti koronapassin voidaan sanoa olevan asiakirja (digitaalinen tai paperinen), joka todistaa siinä mainitun henkilön joko saaneen tartuntatautilain 16 g §:n (1221/2021) 1 momentin tarkoittaman täyden rokotus-sarjan⁴ tai antaneen negatiivisen koronatestituloksen enintään 72 tuntia aiemmin taikka sairastaneen (laboratoriovarmistetun) covid-19-taudin enintään kuusi kuukautta aiemmin (tartuntatautilaki 58 i.1 §, 1221/2021). Koronapassin toimii EU:n digitaalinen koronatodistus, joka on siis ”todiste siitä, että henkilö on joko saanut covid-19-rokotuksen tai rokotukset, saanut covid-19-testissä negatiivisen testituloksen tai parantunut covid-

¹ Kyseisessä hallituksen esityksessä koronapassi ilmenee terminä kahdessa kohtaa (HE 131/2021 vp, s. 25 ja 44). Näissä ei kuitenkaan tarkemmin avata käsitteisisältöä. Kun tartuntatautilain väliaikaisten säädösten voimassa oloa esitettiin marraskuussa 2021 jatkettavaksi vuodenvaihteesta kesäkuun 2022 loppuun, viitattiin niiden säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä koronapassiin useammin; ks. HE 226/2021 vp, s. 18–19, 29, 42 ja 64.

² Ks. StVM 25/2021 vp, s. 4.

³ PeVL 35/2021 vp, s. 3 ja PeVL 50/2021 vp, s. 2.

⁴ Alun perin kyseisen säännöksen mukaan (täydellä) ”[r]okotussarjalla tarkoit[et]iin myyntiluvassa määriteltyä rokoteannosten lukumäärää”. Kun säännöksen voimassaoloa jatkettiin joulukuussa 2021, muutettiin säännös muotoon, jonka mukaan ”[r]okotussarjalla tarkoitetaan myyntiluvassa määriteltyä rokoteannosten lukumäärää tai aikaisemmin sairastetun laboratoriovarmistetun covid-19-taudin ja yhden hyväksyttävän covid-19-rokoteannoksen yhdistelmää”; ks. HE 226/2021 vp, s. 45.

19-taudista”.⁵ Eurooppaoikeudellisesti digitaalisen koronatodistuksen normatiivinen perusta on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa 2021/953 kehyksestä covid-19-tautiin liittyvien yhteentoimivien rokotusta, testausta ja taudista parantumista koskevien todistusten (EU:n digitaalinen koronatodistus) myöntämiseksi, todentamiseksi ja hyväksymiseksi helpottamaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta covid-19-pandemian aikana.⁶ Kyseisen asetuksen johdanto-osan kohdassa 49 on käsitelty mahdollisuutta ottaa digitaalinen koronatodistus hyödynnettäväksi myös jäsenvaltioiden sisäisiä tarkoituksia varten. Käyttöönotto on kuulunut kansallisen harkintavallan piiriin.⁷ Käytännössä kuitenkin kyseinen sääntely edellyttää, että juuri EU:n digitaalinen koronatodistus tulee hyväksyä kansallisessa käytössä, mikäli siihen ylipäätään ryhdytään. Näin ollen kansallisessa käyttöönotossa on tullut varmistaa tämä. Suomessa EU:n digitaalinen koronatodistus (ja sitä kautta myös koronapassi) on toteutettu Omakanta-järjestelmässä.⁸

Koronapassi oli kesällä 2021 aktiivisen poliittisen keskustelun kohteena. Julkisuudessa keskusteltiin myös sen perusoikeuksia rajoittavasta vaikutuksesta. Koska valmistelu toteutettiin lopulta melko nopeasti, jäi tämä keskustelu nähdäkseni jossain määrin vajaaksi. Sen jälkeen, kun asia oli siirtynyt eduskunnan käsiteltäväksi, kiinnittyi huomio lakiehdotuksen perustuslainmukaisuudesta siihen, mikä perustuslakivaliokunnan kanta asiaan tulisi olemaan. Valiokunnan käsiteltyä asiaa antoi se lausuntonsa (PeVL 35/2021 vp), jonka yhteydessä valiokunta kuuli yhteensä kuuttatoista (16) henkilöä sekä sai kirjallisen lausunnon Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta. Kuulluista asiantuntijoista viisi (5) oli oikeustieteen professoreita. Valiokunnan lausunnon johtopäätös oli, että lakiehdotus voitiin käsitellä Suomen perustuslain (731/1999) 72 §:n mukaisesti ns. *tavallisessa lain säätämisyjärjestyksessä*. Kannanotto ei sisältänyt valtiosääntöoikeudellisia huomautuksia.⁹ Lausunto sisälsi valiokunnan jäsen, edustaja *Anna Kontulan* eriävän mielipiteen.¹⁰

Lokakuussa säädetyin mukaisesti koronapassia koskevien säännösten oli tarkoitus olla alkujaan voimassa vain vuoden 2021 loppuun saakka. Kuitenkin marraskuussa annetun hallituksen esityksen (226/2021 vp) myötä tartuntatautilain väliaikaista sääntelyä esitettiin jatkettavaksi kesäkuun 2022 loppuun saakka. Näin lopulta tehtiinkin eduskunnan hyväksyttyä säännösten voimassaolon jatkamista koskevan lain (1221/2021) hieman ennen joulua.¹¹

Tässä artikkelissa tarkastelen koronapassin perustuslainmukaisuutta. Mielenkiintoni kohdistuu erityisesti siihen, millä argumenteilla perustuslakivaliokunta päätyi alkujaan näkemykseensä, jonka mukaan lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisessa lain säätämisyjärjestyksessä. Ennen kaikkea olen kiinnostunut siitä, millaisen tulkinta-asetelman kautta valiokunta ja sen kuulemat asiantuntijat asiaa hahmottivat.¹² Tutkimuskysymykseksi muotoiltuna vastaan kysymykseen siitä *miksi koronapassi katsottiin perustuslainmukaiseksi*. Osana tutkimustani tarkastelen myös kriittisesti näitä argumentteja. *Kritiikkini kohdistuu erityisesti näkemykseni mukaan vaillinaiseksi jääneeseen yhdenvertaisuustarkasteluun*. Menetelmällisesti tutkimus on luonnehdittavissa *valtiosääntöoikeudelliseksi lainopiksi*, jonka perusteita avaan seuraavassa.

⁵ HE 131/2021 vp, s. 14.

⁶ (EU) 2021/953, annettu 14 päivänä kesäkuuta 2021. Saatavissa osoitteesta: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0953>.

⁷ HE 131/2021 vp, s. 15.

⁸ Mts., s. 14.

⁹ PeVL 35/2021 vp, s. 9.

¹⁰ Mts., s. 11–12. Edustaja Kontulan päätösesitys sisälsi valtiosääntöoikeudellisen huomautuksen koskien lakiehdotuksen 58 i §:ää. Nähtävästi tämä myös oli virkamiesvalmistelun pohjaehdotuksessa, koska valiokunnan pöytäkirjasta ilmenee, kuinka kokouksessa valiokunnan päätösesitysmuotoilu muutettiin lopulliseen muotoonsa (PeVP 83/2021 vp, s. 3).

¹¹ Voimassaolon jatkamista koskevan käsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunta ei nähnyt tälle valtiosääntöoikeudellisia ongelmia; ks. PeVL 50/2021 vp, s. 5. Huomaa kuitenkin, että valiokunta (ibid.) kiinnitti erityistä huomiota voimassaolon välttämättömyyden jatkuvaan arviointiin.

¹² Huomaa, että perustuslakivaliokunta ei ole ollut sidottu asiantuntijoiden lausuntoihin. Niiden oikeuslähdeopillinen arvo on siis merkittävästi pienempi kuin valiokunnan varsinaisen lausunnon. *Maija Dahlberg* (LM 5/2021, s. 781) on tuoreesti tuonut esiin, kuinka valiokunnan jäsenet ohjeistavat valiokuntaneuvoksia kirjoittamaan lausuntoluonnoksen asiantuntijalausuntojen pohjalta.

2 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTUSLAINMUKAISUUDEN TARKASTELUSTA

Suomessa perustuslainmukaisuuden valvonta kuuluu ensisijaisesti perustuslakivaliokunnalle. Perustuslainmukaisuuden valvonnasta on säädetty perustuslain 74 §:ssä. Oikeuskirjallisuudessa *Juha Lavapuro* on puoltanut ajatusta, jonka mukaan perustuslakivaliokunta joutuu punnitsemaan kutakin käsiteltäväkseen tulevaa asiaa tapauskohtaisesti. Hänen mukaansa sillä on vastuu siitä, että tulkintaratkaisu vastaa mahdollisimman hyvin valtiosääntöisen järjestelmän kokonaisuutta.¹³ Koska valtiosääntöoikeudellisten periaatteiden keskinäisjärjestystä ei voida etukäteen ratkaista, tulee niihin ottaa kantaa nimenomaan yksittäistapauksissa. Lavapuro ei kuitenkaan näe perustelluksi, että perustuslakivaliokunnan tulisi ottaa joka kerta kantaa kaikkein perustavimpienkin periaatteiden keskinäisuuhteisiin, vaan tyypillisesti riittää valiokunnalle ominaisen vakiintuneiden tulkintalausumien siirtäminen tapauksesta toiseen, ellei tapaus ole kiperä. Tuolloin on siirryttävä syvempien periaatteiden tasolle.¹⁴

Perustuslakivaliokunnan tarkastelussa keskeistä onkin tunnistaa se, mistä kussakin hallituksen esityksessä on valtiosääntöisesti kyse. Karrikointina tarkastelu voidaan jakaa kahteen osaan eli perus- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä muuhun valtiosääntöoikeudelliseen arviointiin. Jälkimmäiseen liittyy tyypillisesti esimerkiksi täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen taikka sääntelytasoon liittyviä kysymyksiä. Perus- ja ihmisoikeuskysymykset taas tyypillisesti ovat erityisesti keskustelua siitä, voidaanko jonkin lainsäädäntötavoitteen aiheuttaman tarpeen johdosta rajoittaa jotain perusoikeutta.¹⁵

Kuten Lavapuro tuo esiin, on tarkastelun lähtökohtainen tarve hahmottaa se kokonaisuus, josta kussakin ehdotuksessa on kyse. Käytännössä tämä – erityisesti, kun tarkastellaan perusoikeusliitännäisiä kysymyksiä – tarkoittaa sen oivaltamista, keitä kyseisen sääntelyn kohteeksi seuloutuvat yksilöt joko yksin tai pääsääntöisesti osana jotain kohderyhmää ovat ja millaiseksi heidän asemansa sääntelyn seurauksena muodostuu. Lähtökohtana on aina rajoittamaton tilanne, jota tarkastellaan. Tämä siksi, että *perustuslainsäätäjät* on valtiosääntössä tunnustanut jokaisella olevan ne oikeudet, jotka perustuslaki (ja ihmisoikeussopimukset) heille suo. *Lainsäätäjän* toimintavapaus (suvereniteetti) taas on rajoittunut niihin puitteisiin, jotka perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset sille asettavat. Lainsäätäjällä on siten eräänlainen velvollisuus kunnioittaa perustuslainsäätäjän tahtoa, jotta yksilöiden oikeudet eivät tulisi loukatuiksi.

Perusoikeuksien rajoittaminen on monessa tilanteessa punnintaa. Jonkin toisen perusoikeuden toteuttaminen saattaa edellyttää toisen rajoittamista. Oleellista olisi kuitenkin päätyä sellaiseen kokonaisratkaisuun, joka rajoittaa kaikkien perusoikeuksia mahdollisimman vähän. Tavoitteena on siten aina oltava sellainen yhteensovittaminen, jossa rajoituksia ei tarvittaisi, vaan asia voitaisiin ratkaista muilla tavoin. Voidaan puhua tavoitteesella sellaiseen oikeustilaan, jossa perusoikeudet toteutuisivat mahdollisimman täysimääräisesti.¹⁶ Joissain tilanteissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jolloin joudutaan suhteuttamaan ”jokaiseen” sisältyvän osajoukon perusoikeuksien toteutumista suhteessa toisen ”jokaiseen” sisältyvän osajoukon oikeuksiin. Tämä mahdollistaa sen, että jossain tapauksissa toisten oikeuksia rajoitetaan jopa toisten kustannuksella.¹⁷

¹³ Lavapuro 2010, s. 290.

¹⁴ Mts., s. 288–289.

¹⁵ Oppi perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä sisältyy perustuslakivaliokunnan perusoikeusuidistuksen yhteydessä antamaan mietintöön (PeVM 25/1994 vp, s. 5/I–II). Tuon mietinnön mukaan perusoikeuksia voidaan rajoittaa, mikäli rajoitus on 1) säädetty lailla, 2) täsmällinen ja tarkkarajainen, 3) hyväksyttävä, 4) perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle kohdistuva, 5) oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään, 6) säädetty oikeusturvan huomioiden, sekä 7) ihmisoikeusjärjestyksen mukainen. *Veli-Pekka Viljasen* (2001, s. 61) mukaan kaikkien mainittujen kriteerien on täytyttävä, jotta perusoikeutta voidaan rajoittaa. Samoin myös Ojanen 2003, s. 52. Esimerkinä perusoikeusrajoitustestin hyödyntämisestä ks. PeVL 21/1997 vp, s. 2/I–3/II.

¹⁶ Ks. HE 105/2021 vp, s. 62.

¹⁷ Yhdenvertaisuutta ja syrjintäkieltoa koskevasta doktriinista kootusti ks. esim. PeVL 61/2018 vp, s. 2; ks. myös PeVL 35/2021 vp, s. 4–5. Perustuslakiin sisältyy kuitenkin myös ehdottomia kieltoja, joista ei missään tilanteessa voida lailla poiketa; ks. PeVM 25/1994 vp, s. 4/II–5/I.

3 HALLITUKSEN JA PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN HAHMOTTAMA KONTEKSTI

Koronapassin säätämiseen johtaneesta hallituksen esityksestä (HE 131/2021 vp) voidaan tunnistaa pyrkimys tasapainottaa eri perusoikeuksien toteutumista. Tämä näkyy erityisesti esitykseen sisältyneestä suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä käsittelevästä jaksosta. Sen koronapassia käsittelevästä osasta¹⁸ voidaan hahmottaa seuraavat elementit:

- 1) Ensinnäkin hallitus toi esiin, kuinka covid-19 pandemian aikana perustuslain 18 §:n turvaamaan *elinkeinovapauteen* oli kohdistunut voimakkaita rajoituksia ja perustuslain 23 §:n (1112/2011) tarkoittamia perusoikeuspoikkeuksia.¹⁹
- 2) Toisekseen hallituksen näkemyksen mukaan koronapassin avulla näitä rajoituksia voitaisiin lieventää, jolloin perusoikeudet voisivat toteutua täysimääräisemmin.²⁰
- 3) Se kuitenkin tunnisti, että koronapassin käyttöönotto tarkoittaisi puuttumista erityisesti yhdenvertaisuuteen sekä henkilötietojen suojaan, jolloin esitettyä sääntelyä tuli perustuslakivaliokunnan aiempien kannanottojen mukaisesti arvioida ”perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta”.²¹
- 4) Hallituksen mukaan koronapassia tuli pitää hyväksyttävänä perusoikeusrajoituksena erityisesti siksi, että sillä pyrittiin osaltaan turvaamaan, perustuslain 7.1 §:n tarkoittama jokaisen oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen turvallisuuteen, perustuslain 16 §:n tarkoittamat sivistykselliset oikeudet, perustuslain 19.1 §:n mukainen oikeus välttämättömään huolenpitoon sekä perustuslain 19.3 §:n mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyky);²²
- 5) Edelleen hallituksen mukaan koronapassiin liittyi kuitenkin yhdenvertaisuusnäkökulmia, jotka voidaan tulkita tiivistyvän erityisesti siihen, ettei rokotus ollut ainoa tapa, jolla koronapassin pystyi saamaan²³ sekä siihen, ovatko rokotukset ja testit maksullisia vai eivät.²⁴
- 6) Kokonaisuudessaan hallitus näki, että perustuslain 22 §:n perus- ja ihmisoikeuksien yleinen turvaamisvelvollisuus jopa edellytti tämäntyyppistä sääntelyä niin sivistyksellisten oikeuksien kuin elinkeinovapauden ja työllisyyden edistämismuutoksen vuoksi.²⁵

Tiivistetysti voidaan sanoa, että hallitus katsoi esityksessään koronapassin olleen parannus sitä edeltäneeseen tilanteeseen.²⁶ Logiikka siis jossain määrin oli arvioida koronapassia suhteessa vallinneisiin, rajoitettuihin olosuhteisiin. Hallituksen näkemyksen mukaan se, että perusoikeudet osin rajoituivat, tarkoitti kuitenkin sitä, kuinka ehdotukseen sisältyvillä keinoilla voitaisiin päästä tilanteeseen, jossa perusoikeuksia rajoitettaisiin kokonaisuudessaan vähemmän.²⁷ Myös perustuslakivaliokunnan lausunnon ydin tiivistyi siihen, kuinka sen mukaan lähtökohtaisesti merkityksellisenä piti pitää sitä, että koronapassin esittäminen esitettiin säädettävän

¹⁸ Kyseinen hallituksen esitys sisälsi myös ehdotuksen ns. *rajavalvontamallia* koskevien väliaikaisten säännösten muuttamisesta ja voimassaolon jatkamisesta vuoden 2021 loppuun. Näistä oli säädetty aiemmin lailla tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (701/2021). Tuossa yhteydessä perustuslakivaliokunta (PeVL 26/2021 vp, s. 3–4) oli hallituksen esityksestä (HE 105/2021 vp, s. 1, 71 ja 89) poiketen katsonut, ettei välttämätöntä ollut säätää lakeja olemaan voimassa heinäkuusta joulukuun loppuun 2021, vaan puoltanut näkemystä siitä, että nämä olisivat voimassa vain 15.10.2021 asti. Lausunnon perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVM 18/2021 vp, s. 6) esitti voimassaoloa muutettavaksi sen mukaiseksi. Näin myös tapahtui; ks. EV 117/2021 vp, s. 5.

¹⁹ HE 131/2021 vp, s. 60.

²⁰ Ibid.

²¹ Mts., s. 61. Ks. myös PeVL 14/2020 vp, s. 2 ja PeVL 32/2020 vp, s. 2.

²² Mts., s. 64–65.

²³ Mts., s. 74–75.

²⁴ Mts., s. 76. Lisäksi hallituksen esityksessä käsiteltiin muun muassa lasten asemaa (ks. mts., s. 75). Rajaamaan tämän problematiikan tarkasteluni ulkopuolelle asian ratkettua osaltaan perustuslakivaliokunnassa; ks. PeVL 35/2021 vp, s. 6–7.

²⁵ HE 131/2021 vp, s. 81–82.

²⁶ Mts., s. 71–72.

²⁷ Näin myös tartuntatautilain väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista koskevassa esityksessä; ks. HE 226/2021 vp, s. 1 ja 22.

vaihtoehdoksi lakiin perustuville, tiukemmille rajoituksille.²⁸ Tätä kantaa edustivat antamissaan asiantuntijalausunnoissa myös valtaosa valiokunnan kuulemista oikeustieteen asiantuntijoista.²⁹

Lausunnossaan valiokunta tunnisti sääntelyn johtavan poikkeamaan ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta, jolloin asiaa tuli senkin mukaan arvioida perustuslain 6.2 §:n tarkoittaman syrjintäkiellon ja sen poikkeuksen näkökulmasta. Sen mukaan "[v]aikka ehdotus asettaa henkilöt eri asemaan, ei ehdotettua sääntelyä voida perustuslakivaliokunnan mielestä sen taustalla olevat lääketieteelliset perusteet huomioiden pitää mielivaltaisena". Edelleen valiokunnan mukaan sääntelylle oli esitetty hyväksyttävät perusteet: "Täysi rokotussarja ja sairastettu covid-19-tauti antavat henkilölle suojaa koronavirustartunnalta ja estävät taudin leviämistä. Tuoreen negatiivisen testitodistuksen vaatimus estää sekin koronatartunnan leviämistä ihmisten kokoontuessa erilaisiin tilaisuuksiin. Valiokunnan mielestä esitettyä voidaan nykyisessä epidemiatilanteessa pitää sellaisena hyväksyttävänä syynä, joka muodostaa perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun hyväksyttävän perusteen".³⁰ Edelleen sillä, etteivät "yksilölle välttämättömät palvelut" kuuluneet passijärjestelyn piiriin, oli merkityksellistä. Merkitystä oli annettava myös sille, että täyden rokotussarjan ottaminen oli mahdollista. Lisäksi negatiivisella testituloksella oli mahdollista saada vastaava asiakirja.³¹

4 ASETELMAN TARKEMPAA POHDINTAA

Tartuntatautilakiin oli jo ennen COVID-19-pandemiaa sisältynyt toimivaltuuksia viranomaisille rajoittaa joidenkin tilojen käyttöä sekä kieltää erilaisia tilaisuuksia (tartuntatautilaki 58 §). Pandemian aikana sääntelyä on täydennetty mahdollistamalla uusia eri toimialoihin kohdistuvia rajoitustoimia (tartuntatautilaki 58 a–h §, 447/2021, nyttemmin 1221/2021). Osa näistä rajoituksista on voitu aktivoida viranomaispäätöksin (aluehallintovirasto tai kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin), kun taas osa, lähinnä ravintoloita koskeva sääntely on ollut pidätettynä valtioneuvoston toimivaltaan. Näiden rajoitusten perustuslainmukaisuutta on arvioitu lukuisissa perustuslakivaliokunnan vuosina 2020–2021 antamissa lausunnoissa.³² Näiden lausuntojen perusteella myös osa suunnitelluista rajoitustoimista on jätetty säätämättä.³³

Kyseisten rajoitusten myötä on muodostunut tietty oikeustila, jossa koronapassia koskevan lainsäädännön käsittelyn aikaan joitain rajoituksia oli edelleen voimassa. Käytännössä tuolla hetkellä voimassa olleet rajoitukset kohdistuivat vain ravintoloihin tartuntatautilain 58 a ja b §:ien sekä tuolla hetkellä voimassa olleen niitä täsmentävän ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen (826/2021) perusteella. Kun väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista marras-joulukuussa 2021 käsiteltiin, olivat myös erityisesti aluehallintovirastot asettaneet myös lukuisia muita rajoituksia.³⁴

Tämä johtaa kysymykseen siitä, mistä tilanteesta perusoikeuksien rajoittamista pitää tarkastella. Tuleeko tarkastelun lähtökohdaksi mieltää se tosiasiallinen tilanne, jossa erilaisten rajoituspäätösten seurauksena ollaan vai ns. normaalitilanne, jossa rajoituksia ei ole? Mikäli lähtökohdaksi otetaan olemassa oleva tosiasiallinen tilanne, tarkoittaisi se käytännössä sitä, että hyväksyttäisiin ajatus, jonka mukaan ensin voitaisiin joillain perustein rajoittaa perusoikeuksia ja tämän jälkeen säädettäisiin uusia rajoituksia vertaamalla niitä säädettyihin ra-

²⁸ Ks. PeVL 35/2021 vp, s. 5.

²⁹ Esimerkiksi Viljanen (2021, s. 5) totesi, kuinka "[p]erusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuusarvion kannalta on merkityksellistä, että koronatodistuksen esittämisvelvollisuus on säädetty vaihtoehdoksi lakiin perustuville tiloihin ja kokoontumisiin kohdistuville perusoikeusrajoituksille". Niinpä hänen mukaansa todistuksen esittämisvelvollisuutta voitiin pitää lievempänä perusoikeusrajoituksena kuin niitä, joita tartuntatautilakiin oli jo aiemmin sisällytetty ja jotka olivat käytössä. Ks. myös Lehtonen 2021, s. 3–4 ja 6–7, Salminen 2021, s. 4 ja Ojanen 2021, s. 5–7.

³⁰ PeVL 35/2021 vp, s. 5.

³¹ Mts., s. 6.

³² Ks. PeVL 7/2020 vp, PeVL 14/2020 vp, PeVL 17/2020 vp, PeVL 20/2020 vp, PeVL 31/2020 vp, PeVL 42/2020 vp, PeVL 44/2020 vp, PeVL 7/2021, PeVL 9/2021 vp, PeVL 10/2021 vp, PeVL 16/2021 vp, PeVL 26/2021 vp, PeVL 28/2021 vp ja PeVL 11/2021 vp. Koronaperustaisesta lainvalmistelusta ks. Jukka – Keinänen – Keskinen Edilex 50/2021.

³³ Ks. erit. PeVL 12/2021 vp.

³⁴ Nyttemmin, kuten tiedämme, on rajoituksia voimassa huomattavasti enemmän.

joituksiin. Kuten edellä toin esiin, oli hallituksen lähtökohta juuri tämä. Myös perustuslakivaliokunta näytti hyväksyneen tarkastelumallin.

Nähdäkseni tällainen ajatus on kuitenkin altis kritiikille. Nähdäkseni perustellumpaa olisikin aloittaa perusoikeusrajoitusten tarkastelu aina siitä tasosta, joka perusoikeussäätelyllä on saavutettu. Voitaisiin nimittäin perustellusti esittää väite siitä, kuinka kyse olisi perusoikeussäätelyn yleisen tason heikennystä, mikäli arvio aloitettaisiin jostain muusta tasosta kuin siitä, millaiseksi se on perustuslain perusteella muodostunut.³⁵ Tätä voitaisiin myös jossain määrin pitää perustuslainsäätäjän asemaa loukkaavana, mikäli arvioinnin lähtötaso voitaisiin muokata heikommaksi tavallisessa lainsäädännössä. Kyse olisi tuolloin jopa ikään kuin perustuslain *de facto* muuttamisesta käyttämättä perustuslain 73 §:n tarkoittamaa menettelyä.

Yleisesti voidaan sanoa, että koronapassiin liittyvä asetelma on jossain määrin monimutkainen. Tähän päädytään ensinnäkin huomioimalla se, kuinka sen taustalla on tilanne, jossa valtioneuvostolle on delegoitu lainsäädäntövaltaa (perustuslaki 80.1 §) ja viranomaisille annettu toimivaltaa hallintopäätöksin asettaa erilaisia rajoituksia terveydensuojelullisista syistä. Lisäksi osa rajoituksista perustuu suoraan lainsäädäntöön (osa terveys- ja turvallisuusasioista). Aktivoituessaan rajoitukset tarkoittavat sekä erilaisten elinkeinonharjoittajien että tavallisten, Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevien luonnollisten henkilöiden perusoikeuksien rajoittamista siltä osin kuin kulloinkin rajoitus heihin kohdistuu. Mikäli rajoituksia ei asetettaisi, nauttivat kyseiset tahot täysimääräisesti ns. normaalitilanteesta eli perustuslain heille suomista oikeuksista ja vapauksista.

Toisekseen Suomen lähtökohtana on ollut se, etteivät yhdeksi keskeiseksi torjuntatoimeksi muodostuneet rokotteet ole olleet pakollisia. Koronarokotteiden jakelusta on siten säädetty tartuntatautilain 45 §:n (muut vapaaehtoiset rokotukset), ei 47 §:n (pakollinen rokotus) mukaisesti valtioneuvoston asetuksella (1105/2020). Näin ollen kenellekään Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevalle henkilölle ei missään vaiheessa ole asetettu velvollisuutta hankkia rokotetta, vaan kyse on ollut vapaaseen harkintaan perustuvasta toimesta.³⁶ Rokotusten vapaaehtoisuuden rinnalla kenellekään ei luonnollisestikaan ole ollut velvollisuutta sairastaa kyseistä tautia. Lähtökohtaisesti kenellekään ei myöskään ole velvollisuutta osallistua vapaaehtoiseen näyttöön tai terveystarkastukseen, jonka osana voitaisiin ottaa välttämättömiä näyttöjä. Jälkimmäinen siis lähtökohtaisesti, sillä tartuntatautilain 15 ja 16 §:ssä (224/2021) on myös toimivaltuuksia koskien pakollista terveystarkastusta, jonka osana voidaan myös ottaa välttämättömiä näyttöjä, mikäli tämä katsotaan lääketieteellisesti perustelluksi.³⁷

Koronapassin ei ole ollut tarkoitus muuttaa tätä tilannetta. Ts. kenellekään ei senkään myötä ole lakiin perustuvaa velvollisuutta ottaa rokotetta, sairastaa tautia tai käydä testissä, ellei testiä ole mainitun lain kohdan perusteella määrätty pakolliseksi. Käsillä on siis tilanne, jossa kenellekään ei ole käytännössä minkäänlaisia velvollisuuksia koskien niitä asioita, jotka uudessa lainsäädännössä koronapassin ”saamisen ehdoksi” asetettiin.

5 VIRANOMAISTEN JA VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖKSISTÄ POIKKEAMINEN

Tartuntatautilakiin sisältyy useita säännöksiä, joiden nojalla niin viranomaisilla (aluehallintovirastot ja kuntien torjuntaelimet) kuin valtioneuvostolla on toimivalta asettaa erilaisia rajoituksia. Rajoitukset ovat luonteeltaan

³⁵ Heikennyskiellosta ks. Rautiainen Oikeus 3/2013, s. 261–283.

³⁶ En tässä yhteydessä ota kantaa siihen, olisiko tartuntatautilain 47 §:ää ylipäätään voitu soveltaa pakolliseen rokottamiseen, enkä siihen, onko valittu linja ollut oikea. Nytemmin on kuitenkin hyväksytty myös toinen tartuntatautilain muuttamista koskeva lakiehdotus (HE 230/2021 vp), jolla siihen väliaikaisesti säädettiin uusi 48 a § (1378/2021). Sen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja järjestäville ja tuottaville toimijoille asetettiin velvollisuus varmistaa asiakkaiden ja potilaiden suojaaminen covid-19-taudilta säätämällä rokotetun henkilöstön käytöstä.

³⁷ Ks. Pohjois-Karjalan kärjäoikeus 15.11.2021 R 21/1231 (tätä kirjoitettaessa ei-lainvoimainen), jossa rikoslain (39/1889) 44 luvun (400/2002) 2 §:n (400/2002) tarkoittamaa *terveydensuojelurikkomusta* koskeva syyte hylättiin erityisesti sillä perusteella, ettei lääketieteellistä arviota nenänielunäytteen ottamisen välttämättömyydestä tehty, eikä se sisältynyt nimenomaisesti Itä-Suomen aluehallintoviraston tuolloin voimassa olleeseen päätökseen ISAVI/5138/2021; ks. Rautiainen – Muukkonen 2021.

yleisiä³⁸ eli esimerkiksi kunnan torjuntaelin voi asettaa toimivallassaan olevia rajoituksia joko koko kunnan tai sen osan alueelle. En tarkemmin tässä erittele sitä, millaisia yksityiskohtia tähän päätöksentekoon liittyy. Oleellisempaa on huomata, että esimerkiksi aluehallintoviraston annettua rajoituspäätös toimivaltapiirinsä alueella, koskee se kaikkia rajoituksessa mainittuja tahoja.³⁹

Koronapassisääntelyn yhteydessä luotiin poikkeus koskien viranomaispäätösten ja valtioneuvoston asetuksella säätämien rajoituspäätösten suhteen. Tartuntatautilain uuden 58 i §:n 2 momentin mukaan sellaisilla toiminnanharjoittajilla, jotka edellyttävät toiminnassaan 16 vuotta täyttäneiltä tai sitä vanhemmilta asiakkailta ja toimintaan osallistuvilta koronapassia, ei olekaan enää velvollisuutta noudattaa lakiin perustuvia tai sen nojalla annettuja rajoituksia toiminnassaan. Tämä poikkeus ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa toimivaltainen viranomainen olisi lain 58 §:n tai 58 d §:n nojalla kieltänyt yleisötilaisuuden kokonaan (tartuntatautilaki 58 i.2 §).⁴⁰ Ts. päättäessään ottaa koronatodistuksen käyttöön, voi (esimerkiksi ravintolarajoitusten osalta yleensä yksityinen) toiminnanharjoittaja poistaa viranomaisten tai valtioneuvoston asettamien rajoitusten vaikutuksen omalta osaltaan (pl. ehdottoman kiellon tilanteet). Käytännössä kyse on eräänlaisesta välillisestä lupajärjestelmästä, jossa lähtökohtaisesti normaalisti suhteellisen vapaasti järjestettävä toiminta muuttuu tosiasiaa luvanvaraiseksi.⁴¹ Toki toiminnanharjoittaja voi päättää olla ottamatta koronapassia käyttöön, jolloin viranomaisten tai valtioneuvoston asettamat rajoitukset koskevat sitä yleisen periaatteen mukaisesti.⁴²

Tilannetta voidaan kuvata jossain määrin jännitteiseksi. Käytännössä (pääsääntöisesti) yksityisoikeudelliselle taholle annetaan lainsäädännöllä oikeus poiketa viranomaisten tai valtioneuvoston asettamista rajoituksista.⁴³ Tämä toteutetaan sillä, että samaisen yksityisoikeudellisen tahon päätäntävaltaan kuuluu oikeus asettaa tämän poikkeamisen mahdollistava edellytys kolmansille osapuolille. Kyse on eräänlaisesta ulkopuolisen (yksityisen) tahon julkisoikeudellista suhdetta muuttavasta aktista.⁴⁴ Asetelma korostuu, kun huomioidaan se, ettei koronapassin käyttöönotto nimenomaan ole pakollista, vaan perustuu vapaaehtoisuuteen. Ts. sen käyttöönottavat tahot voivat omalla yksipuolisella päätöksellään vaikuttaa viranomaisten tai valtioneuvoston tekemien päätösten tosiasiallisiin vaikutuksiin.⁴⁵

³⁸ Viittaan yleisyydellä tässä perustuslakivaliokunnan tunnistamaan viranomaisten oikeuteen ”tehdä alueellisesti rajattuja yleisluonteisia hallintopäätöksiä”; ks. esim. PeVL 70/2002 vp, s. 5/I, 28/2004 vp, s. 5/II ja PeVL 31/2013 vp, s. 4/II. Vrt. PeVL 11/2001 vp, s. 2/II.

³⁹ Tässä yhteydessä on syytä huomata, että kunnan torjuntaelimellä ja aluehallintovirastolla on jossain määrin rinnakkainen toimivalta. Koska molemmat ovat itsenäisiä viranomaisia, eivät ne omilla päätöksillään voi kumota toistensa päätöksiä. Näin ollen esimerkiksi kunnan toimielin ei voi lieventää aluehallintoviraston rajoituspäätöstä. Sen sijaan se voi kyllä asettaa tiukempia rajoituksia. Sama myös toisinpäin.

⁴⁰ Nyttemmin epidemiatilanteen pahennettua, näin on myös tehty.

⁴¹ Lupajärjestelmäkysymys lienee osaltaan ollut syynä siihen, miksi lain 58 i.2 §:ään ei ole sisällytetty 58 §:stä kuin yleisötilaisuudet. Hallituksen esityksessä (HE 131/2021 vp, s. 50) ei sen kummemmin perustella, miksi toinen kokoontumisvapauden käyttämisen perustyyppi eli yleiset kokoukset jätettiin sääntelyn ulkopuolelle. Syy on kuitenkin mielestäni mitä ilmeisin: perustuslain 13 §:n 1 momentti nimenomaisesti kieltää lupajärjestelmän. Tästä huolimatta aluehallintovirastot ovat useissa päätöksissään asettaneet ehtoja myös yleisten kokousten eli tyypillisesti mielenosoitusten järjestämiselle. Tätä kirjoittaessa tiedossa on, että näitä päätöksiä on saatettu hallintotuomioistuinten käsiteltäväksi, mutta toistaiseksi tuomioistuinten kannanottoja nimenomaan siihen onko viranomaisilla ollut mahdollisuus asettaa mielenosoituksille ehtoja, ei ole saatu. Hyvänä esimerkkinä KHO 2020:108, jossa asiaa koskenut jatkovalitus hylättiin sillä perusteella, ettei valittajalla katsottu olevan valitusoikeutta. Vastaavasti Hämeenlinnan hallinto-oikeuden 28.7.2021 dnro 20228/03.04.04.04.29/2021 (ei lainvoimainen) antamassa päätöksessä valitus jätettiin tutkimatta sillä perusteella, ettei valitusoikeutta ollut.

⁴² Julkisuudessa olleiden tietojen perusteella myös alkuperäistä sääntelyä käytännössä tulkittiin niin, että toiminnanharjoittaja pystyi itse päättää milloin se noudattaa rajoituksia ja milloin edellyttää koronapassia. Kun tartuntatautilain väliaikaisten muutosten voimassaoloa jatkettiin, täsmennettiin sääntelyä siten, että toiminnanharjoittajan tuli edellyttää koronapassin käyttöä koko aukioloaikanaan (tartuntatautilaki 58.2 §); ks. HE 226/2021 vp, s. 25 ja 50.

⁴³ Perustuslakivaliokunnan (PeVL 50/2021 vp, s. 5) mukaan sääntelyä voitiin kuvata ”luonteeltaan mahdollistava[ksi]”.

⁴⁴ Huomaa, että tartuntatautilain 58 i.5 §:ssä on valtioneuvostolle annettu vielä mahdollisuus poiketa tiettyjen kriteerien täytyessä lain pääsäännöstä, jonka mukaan toiminnanharjoittaja voi omalla päätöksellään vapauttaa toimintansa viranomaisten rajoituspäätöksistä. Käytännössä valtioneuvostolle on tuossa yhteydessä annettu lakiin perustuva toimivalta asetuksella rajoittaa (uudelleen) perusoikeuksia.

⁴⁵ Asiantuntijakuulemisessa *Mikael Hidén* (2021, s. 4) nosti esiin kysymyksen siitä, että kyseessä olisi yksityiselle taholle osoitetusta, vapaaharkintaisesta toimivallasta, jolla suoraan estetään laista johtuvien rajoitusten soveltaminen kolmansiin henkilöihin, joihin näitä muutoin tuli soveltaa. Lausunnossaan hän huomautti, ettei kyse ollut ikään kuin sellaisesta tilanteesta,

6 KEIDEN OIKEUKSIA KORONAPASSI LOPULTA RAJOITTI?

Alkuperäistä ehdotusta koskeneessa perustuslakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa *Lasse Lehtonen* vertasi koronapassia ajokorttiin (ajokorttilaki, 386/2011, 3 §, 938/2018, 1 k. ja 6 §) ja ravintolatyöntekijöiden salmoneellatodistuksiin (tartuntatautilaki 56 §) sekä muun muassa urheilun omaan norminatoon perustuvaan urheilijoiden terveydentilaa koskeviin vaatimuksiin.⁴⁶ Lisäksi hän mainitsi terveydenhuoltoalan oppilaitosten edellyttämät rokotustodistukset (tartuntatautilaki 48 §).⁴⁷ Lukuun ottamatta urheilussa edellytetyjä vaatimuksia, perustuvat mainitut lainsäädäntöön ja niiden logiikkana on ollut muiden kuin perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön terveyden suojeleminen.⁴⁸

Koronapassissa tilanne oli jossain määrin toinen. Järjestelyn lopputuloksena rajoitusten kohteeksi joutuivat muodollisesti kaikki, mutta tosiasiallisesti rajoituksia ei enää sen seurauksena ollutkaan niillä, jotka oikeuden koronapassiin omasivat. Käytännössä siis täyden rokotussarjan omaavat henkilöt olivat automaattisesti oikeutettuja koronapassiin. Heidän perusoikeusrajoitustensa loppuminen jätettiin lainsäädännössä kuitenkin *de facto* yksityisten toiminnanharjoittajien harkintavallan piiriin. Samalla, kuten edellä todettua, jätettiin kunkin toiminnanharjoittajan harkintavallan piiriin se, menettävätkö ne, joilla oikeutta koronapassiin ei ole, lähtökoh- taisen oikeutensa käydä kyseisessä toiminnanharjoittajan tilassa.⁴⁹

Täyden rokotussarjan⁵⁰ ohella koronapassin pystyy lain mukaan saamaan myös sairastamalla tauti tai hankki- malla tuore rokotustodistus. Suomessa on ollut oikeus maksuttomaan testiin, silloin kun henkilöllä on ollut oireita tai tämän on epäilty altistuneen koronavirustartunnalle. Sen sijaan oireettomilla ei ole ollut oikeutta maksuttomaan testiin.⁵¹ Kuten hallituksen esityksessä todettiin, on myös yksityisillä palvelujen tarjoajilla ollut tarjolla testauspalveluja, joiden hinnoittelusta ne ovat päättäneet itsenäisesti. Hinnat ovat vaihdelleet 98 eu- rosta 200 euroon.⁵² Kun tartuntatautilain mukaan koronapassin saamiseksi edellytetään korkeintaan 72 tuntia vanhaa negatiivista testitodistusta, tarkoittaa se sitä, että rokottamaton, mutta terve henkilö joutuisi esimer- kiksi vaikkapa ”keikalle” osallistumiseksi tai ravintolaan menemiseksi – mikäli toiminnanharjoittaja edellyttää koronapassia – investoimaan testaamiseensa merkittävän summan.⁵³ Hallituksen esityksessä tätä ei kuiten-

jossa henkilö itse olisi omilla toimenpiteillään voinut vaikuttaa häneen itseensä kohdistuviin toimenpiteisiin. Hidén ei kuiten- kaan vienyt tätä perustuslain 124 §:ään liittyvää alustavaa pohdintaa lausunnossaan pidemmälle, eikä valiokunta ottanut asiaa tarkasteltavaksi lausunnossaan. Perustuslakivaliokunnan aiempien lausuntojen (PeVL 22/2014 vp, s. 2/1; ks. myös PeVL 20/2002 vp) valossa olisi saattanut olla perusteltua tarkastella myös tätä näkökulmaa. Aiemmin valiokunta on nimittäin katsonut, että esimerkiksi yksityisen turvallisuusalan vartioiden ja järjestyksenvalvojen tehtävät ovat luonteeltaan perustus- lain 124 §:n tarkoittamia julkisia hallintotehtäviä. Mikäli tehtävät olisi katsottu julkisiksi hallintotehtäviksi, olisi se nähdäkseni tarkoittanut muun muassa yleishallinto-oikeudellisen sääntelyn soveltamista vaikkapa koronapassin käyttöönottoa koskevaan päätöksentekoon. Vaikutuksista ks. Muukkonen, Edilex 14/2012. Huomaa, ettei hallituksen mukaan kyse ollut julkisesta hallintotehtävästä; ks. HE 131/2021 vp, s. 83.

⁴⁶ Lehtonen 2021, s. 3.

⁴⁷ Ibid. Huomaa, ettei vastaavia analogioita käytetty perustuslakivaliokunnan lausunnoissa. Julkisuudessa nämä ovat kuiten- kin olleet useaan otteeseen esillä.

⁴⁸ Ks. esim. HE 131/2015 vp, s. 8.

⁴⁹ Tilanne jossain määrin korostuu tartuntatautilain väliaikaisten säännösten jatkon yhteydessä, kun edellä mainitusti lain 58 i §:ää täsmennetään siten, että kyse on selkeämmin ”on/off”-tilanteesta: mikäli toiminnanharjoittaja päättää ottaa koronapas- sin käyttöön, on sen vaadittava sitä koko aukioloaikanaan. Oletettavasti tämä tarkoittaa tavallisten rajoitusten piirissä olevien, vaikkapa ravintoloiden vähenemistä.

⁵⁰ Julkisuudessa olleiden tietojen perusteella myös tähän liittyi myös ongelmia. Täyden rokotussarjan vaatimus on vaihdellut sen mukaan, minkä valmistajan rokotteesta on ollut kyse. Suurempi ongelma on kuitenkin muodostunut muun muassa siitä, etteivät henkilöt, jotka olivat sairastaneet kyseisen taudin, olleet saaneet kuin yhden annoksen koronapassiin vaaditusta kahdesta annoksesta. Edelleen myös kolmannen annoksen saaminen oli voinut johtaa tilanteeseen, jossa pääsy johonkin tilaan on eväty. On myös jossain määrin ongelmallista, että lainsäädäntöön sisältyvä perusoikeuksien rajoituksia koskeva väline on ollut sekä yhtäältä viranomaisen päätösvallassa että toisaalta Euroopan unionin säädeltävissä eduskunnan sijaan.

⁵¹ HE 131/2021 vp, s. 76. Ks. kuitenkin HE 226/2021 vp, s. 31, jossa todetaan seuraavaa: ”Oireettoman henkilön covid-19 testaaminen voi kuitenkin kuulua lain soveltamisalan piiriin, jos testaaminen suoritetaan terveydenhuollon ammattihenkilön antaman ohjeistuksen seurauksena esimerkiksi altistumistilanteessa”.

⁵² HE 131/2021 vp, s. 30.

⁵³ Huomaa, että tartuntatautilakiin lisättiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnassa 58 k §, joka oikeuttaa 16- ja 17-vuotiaat sekä sellaiset henkilöt, jotka eivät lääketieteellisistä syistä voi ottaa rokotetta, maksuttomaan testaukseen. Ks. StVM 25/2021 vp, s. 15.

kaan pidetty ongelmana, koska tarjolla oli maksuton rokotesuoja.⁵⁴ Samaan näkemykseen päätyi myös perustuslakivaliokunta.⁵⁵

Näkemyksessä maksuttoman rokotteen vaikutuksesta yhdenvertaisuutta koskevan potentiaalisen ongelman ratkaisemiseen tietyllä tavalla tuo esiin sen, mikä osaltaan koronapassin perimmäinen tarkoitus on ollut. Tekemällä rokotteesta kaikkein kannattavin muoto saada koronapassi, on kyse mitä ilmeisemmin tavoitteesta luoda kannustin rokotuskattavuuden parantamiseen. Kyse on siten eräällä tavalla korvikkeesta pakkorokottamiselle. Sen sijaan, että pakkorokotuksiin ryhdyttäisiin tartuntatautilain 47 §:n tai tätä tarkoitusta varten erikseen säädettyjen säännösten nojalla, luodaan koronapassilla olosuhteet, jossa muista kuin lääketieteellisistä syistä rokotamattomilta poistetaan osa heille normaalisti kuuluvista perusoikeuksistaan tai vähintäänkin vaikeutetaan niiden käyttämistä. Tämän oletettavasti ajatellaan ohjaavan käyttäytymistä sinänsä hyväksyttävään tarkoitukseen eli koko väestön suojautumistason paranemiseen.⁵⁶ Hallituksen esityksessä koronapassin käyttöönoton tavoitteeksi ei missään kohdin kuitenkaan ole mainittu rokotuskattavuuden kasvamista.⁵⁷

Rokottamattomista ryhmistä käytännössä rajoitukset kohdistuivat niihin, jotka joko ideologisista tai muista henkilöön liittyvistä syistä kuin lääketieteellisistä syistä, eivät rokotetta olleet ottaneet. Heidän asemaansa ei esimerkiksi perustuslakivaliokunnassa käsitelty mitenkään. Niin hallituksen esityksen kuin perustuslakivaliokunnan keskeinen viesti oli tiivistettynä: ota rokote, maksa testeistä, sairasta tai ole menemättä palveluihin. Rokottamattomista koronapassisääntelyltä ”suojattiin” kaikki 16 vuotta nuoremmat, joista toki merkittävä osa oli jo rokotettu sekä ne, joilla rokotteen ottamatta jättämiseen oli lääketieteellinen peruste. Yli puolta vuotta aiemmin sairastaneiden asema rinnastui käytännössä rokottamattomiin.

7 SYRJITTIINKÖ ROKOTTAMATTOMIA?

Yksi keskeisistä kysymyksistä koko lainsäädäntöprosessin aikana liittyi siihen, asetetaanko joku väestöryhmä eriarvoiseen asemaan. Käytännössä, vaikka sitä ei suoraan missään todettukaan, tuo väestöryhmä oli ne, jotka olivat käyttäneet heille lainsäädännön suomaa harkintavaltaansa olla ottamatta vapaaehtoista rokotusta. Voisi sanoa, että heille lainsäädäntöhankkeessa jäi roolitus, jossa he olivat ikään kuin toimineet väärin: he olisivat lähtökohtaisesti vaarallisia muille ja heillä olisi velvollisuus todistaa olevansa ”puhtaita”.⁵⁸ Tämä siis siitakin huolimatta, ettei rokotusta ollut missään vaiheessa säädetty pakolliseksi.

Kuten edellä mainitsin, vertasi Lehtonen asiantuntijalausunnossaan koronapassia eräisiin muihin järjestelyihin, joiden perusideana on ollut suojata muita. Tässä analogiassa on kuitenkin jonkinasteinen ongelma, sillä esimerkiksi juuri suuren rokotettujen ryhmän voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan suojassa ainakin taudin vakavammilta muodoilta. Näin ollen rokotettujen ryhmää ei ainakaan ollut lähtökohtaisesti tarpeen suojata rokottamattomilta.⁵⁹ Teoriassa välillinen suojausarve olisi olemassa logiikalla ”rokottamaton voi tartuttaa rokotetun, joka taas voi tartuttaa vaikka rokottamattoman lapsensa”. Näin pitkälle ei kuitenkaan voitane vastuuketjuja muodostaa.

Ilman lääketieteellistä syytä rokottamattomien ryhmä muodostuu kahdesta pääjoukosta: niistä, jotka eivät ole saaneet rokotuksia (alle 12-vuotiaat) sekä niistä, joilla sinänsä olisi ollut mahdollisuus saada rokote, mutta ei-

⁵⁴ HE 131/2021 vp, s. 76. Ks. myös HE 226/2021 vp, s. 63.

⁵⁵ PeVL 35/2021 vp, s. 6.

⁵⁶ Hallituksen esityksessä (131/2021 vp, s. 42) kerrotaan toki avoimesti, että joissain maissa koronapassin tavoitteena onkin ollut juuri rokotuskattavuuden kasvattaminen. Sen on myös joissain maissa katsottu osaltaan aiheuttaneen tätä. Tämän katsottiin myös Suomessa olevan mahdollista; ks. mts., s. 30. Asiantuntijoista myös Lehtonen (2021, s. 5) nosti esiin myös koronapassin vaikutuksen mahdolliseen rokotushalukkuuden kasvuun.

⁵⁷ Myöskään tartuntatautilain väliaikaisten säännösten jatkamista koskevassa lakiehdotuksessa (HE 226/2021 vp) ei tähän vedottu. Sen sijaan pääministeri *Sanna Marin* toi A-Studioissa 8.12.2021 esiin koronapassilla tavoiteltavan rokotuskattavuuden kasvattamista; ks. <https://areena.yle.fi/1-50646940?seek=783> (kohta 13:03).

⁵⁸ Oikeusjärjestyksen luomista hahmoista ks. Rautiainen – Koivisto Oikeus 4/2018, s. 465–481.

⁵⁹ Nyttemmin koronaviruksen omikronvariantti tosin muutti tilanteen osittain. Sen myötä merkittävästi myös kahden rokotuksen saaneita on sairastunut.

vät sitä syystä tai toisesta ole ottaneet.⁶⁰ Ne, joilla mahdollisuus olisi rokote ottaa, mutta eivät ole sitä mahdollisuutta käyttäneet, jakautuvat käytännössä kahteen ryhmään: sairaisiin ja terveisiin.⁶¹ Nämä ovat selvästi kaksi erilaista ryhmää, sillä toisen voidaan arvioida olevan muille potentiaalisesti vaarallinen, kun taas toisen ei. Sairaiden osalta lainsäädäntö kuitenkin sisältää jo selkeän ratkaisun: tartuntatautilain 63 §:n 1 momentin (147/2021) mukaan kunnan tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaava lääkäri on toimivaltainen määrittämään yleisvaaralliseen tartuntatautiin sairastuneen tai sairastuneeksi perustelluksi epäillyn eristykseen sekä lain 69 §:n mukaisesti rajoittamaan potilaan oikeutta tavata ulkopuolisia henkilöitä. Tätä toimivaltaa lääkärin on myös tullut käyttää. Jotta kaikki sairastuneet voidaan määrätä eristykseen ja sitä ennen, jo ns. epäilyvaiheessa tartuntatautilain 60 §:n tarkoittamaan karanteeniin, on epidemiaa tullut selvittää ja tartuntaketjuja jäljittää.⁶² Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan eristäminen ja karanteeni ovat valtiosääntöisesti hyväksyttävää perusoikeusrajoituksia.⁶³

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan "[i]hmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä". Samaisen säännöksen 2 momentissa ilmaistaan syrjintäkielto koskien erilaisia henkilöön liittyviä ominaisuuksia. "Ei saa" -lauseke ei ole ehdoton, vaan mahdollistaa sinänsä poikkeuksellisesti eri asemaan asettamisen silloin, jos siihen on hyväksyttävä peruste.⁶⁴ Tämän hyväksyttävän perusteen on oltava hyväksyttävä nimenomaan perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta.⁶⁵ Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan perusteluille asetettavat vaatimukset ovat kuitenkin korkeat. Mitä ilmeisemmin perustuslainsäätäjän ideana on ollut mahdollistaa positiivinen erityiskohtelu eli tiettyjen ryhmien asemaa ja olosuhteita parantavien toimien mahdollistaminen.⁶⁶ Myös valiokunnan myöhemmässä käytännössä juuri tämä näkökulma on näkynyt.⁶⁷

Nähdäkseni on täysin ymmärrettävää, että sellaisten henkilöiden perusoikeuksia rajoitetaan, jotka ovat sairaita ja jotka voivat sairastuttaa myös muita. Tämä asia on kuitenkin ratkaistu jo tartuntatautilaissa: oikeusjärjestyksen mukaan heidät pitäisi asettaa karanteeniin tai eristää.⁶⁸ Näin ollen selkeimmin eriarvoiseen asemaan koronapassin osalta asetetaan ne, jotka eivät ole sairaita, mutta eivät myöskään ole hankkineet vapaaehtoista rokotesuojaa. Koronapassin myötä heistä on tullut automaattisesti "epäiltyjä", joilla on uuden lainsäädännön johdosta velvollisuus *de facto* osoittaa, etteivät ole sairaita. Puuttuvan rokotesuojan vuoksi he ovat myös niitä, joiden terveys on enemmän uhattuna kuin kenenkään muun. Tunnettu tosiasia on, että vaikka rokotettujen suoja myös viruksen tarttumista vastaan kasvaa, ei käytössä olevat rokotteet kuitenkaan ole suoja tartunnoilta.⁶⁹ Niiden tekninen luonne on pienentää riskiä saada taudin vakava muoto.⁷⁰ Näin ollen on mahdollista, että myös rokotettu on kantaja ja voi toimia tartuttajana.

Kun syrjintäasetelmaa hallituksen esityksessä tai perustuslakivaliokunnassa hahmotettiin, ei rokottamattomien asemaa käsitelty käytännössä mitenkään muutoin kuin toteamalla se, ettei testien maksullisuus ollut ongelma, koska maksuton rokote oli tarjolla.⁷¹ Asiantuntijoista Lehtonen sen sijaan kirjoitti seuraavaa: "Sellaisten henkilöiden asema, jotka eivät ota rokotusta yleisemmän rokotekielteisyyden tai välinpitämättömän suhtautumisen takia, on sen sijaan erityyppinen. Tuollaisella asennoitumisella on selvästi etäisempi liityntä perustuslain 6

⁶⁰ Jälkimmäinen ryhmä on taas jaettavissa kolmeen ryhmään eli niihin, jotka ovat jo sairastaneet alle kuusi kuukautta aiemmin COVID-19-taudin, niihin, jotka eivät ole sairastaneet ja niihin, jotka ovat sairastaneet taudin yli kuusi kuukautta sitten. Näistä alle kuusi kuukautta aiemmin sairastaneiden tilanne on lainsäädännössä ratkaistu: he saavat koronapassin. Kahden muun ryhmän osalta heitä käsitellään samalla tavalla rokottamattomien yleisryhmään kuuluvana.

⁶¹ Nämä roolit voivat muuttua, joskin on todettava, että sairastamisen jälkeen – mikäli sairastaminen ei johda kuolemaan – henkilöstä tulee puoleksi vuodeksi erityistapaus.

⁶² Tartuntatautilain esitöiden (HE 13/2016 vp, s. 41) mukaan jäljitys on tartuntatautien torjunnan ydinasioita. Se on myös kunnalle ja sairaanhoitopiirille säädetty velvollisuus. Jäljittämiseen oleellisesti liittyy myös testaaminen.

⁶³ Ks. PeVL 11/2016 vp, s. 5.

⁶⁴ "Ei saa"-lausekkeista; ks. Jyränki 2003 s. 487; ks. myös Eriksson LM 5–6/1996 s. 865–866.

⁶⁵ Ks. myös PeVL 35/2012 vp, s. 2/II–3/I, jossa korostettu vaikutusten selvittämisen merkitystä.

⁶⁶ HE 309/1993 vp, s. 44/I-II.

⁶⁷ Ks. esim. PeVL 11/2010 vp, s. 2/II–3/I, PeVL 41/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 50/2014 vp, s. 3/I.

⁶⁸ Ks. tartuntatautilaki 60.1 § (555/2020) ja 63.1 § (147/2021).

⁶⁹ Ks. <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/rokotteet-ja-koronavirus/rokotteiden-teho-koronavirusta-vastaan> (päivitetty 10.11.2021, luettu 13.12.2021): "Koronarokotus ei kuitenkaan täysin poista tartunnan saamisen ja tartuttamisen riskiä."

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ HE 131/2021 vp, s. 78 ja PeVL 35/2021 vp, s. 6.

§:ssä ja yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettuihin kiellettyihin syrjäntäperusteisiin”.⁷² Muut asiantuntijat eivät nähdäkseen edes käsitelleet asiaa rokottamattomien näkökulmasta. *Janne Salminen* tosin totesi, että “[p]ohjimmiltaan sääntely pyrkii tunnistamaan ihmisten joukosta ne, jotka voisivat sairaina potentiaalisesti levittää koronatautia (ja myös sairastua siihen vakavasti)”.⁷³

Käytännössä tilanne kuitenkin koronapassilainsäädännössä lopulta oli se, että rokottamattomat, käytännössä terveet, asetettiin eriarvoiseen asemaan suhteessa kaikkiin muihin. Korostan tässä yhteydessä viittausta terveisiin. Ts. arviointitilanne muodostui tai sen olisi tullut muodostua sellaiseksi, että vertaillaan sitä, onko perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita sille, että terveet rokottamattomat, joilla ei ole lääketieteellistä perustetta toiminnalleen tai eivät alita tiettyä ikärajaa, veloitetaan maksamaan COVID-19-testistä noin 100–200 euroa toistuvasti, mikäli he haluavat tiettyjä palveluja käyttää. Käytännössä kyse oli siten siitä, onko perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää asettaa henkilö eriarvoiseen asemaan sen perusteella, ettei tämä ole ottanut vapaaehtoista rokotetta.

Tartuntatautilain 58 i §:n 3 momentissa on eksplisiittisesti mainittu ne tilat, joiden osalta koronapassia voidaan potentiaalisesti käyttää. Vaikka hallituksen esityksessä oli todettu, että koronapassia voitaisiin käyttää ”ainakin” säännöksessä mainituissa tilanteissa,⁷⁴ totesi perustuslakivaliokunta kantanaan, ettei sääntely voi perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä johtuen olla tuolla tavoin avointa.⁷⁵ Käytännössä kaikki käyttötarkoitukset (pl. ravitsemistoiminta) liittyvät erilaisiin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluihin. Ne ovat juuri niitä perustuslain 16 §:n 2 momentin tarkoittamia palveluja, joihin julkiselle vallalle on asetettu toimintavelvollisuus turvata oikeus jopa varattomuuden sitä estämättä.⁷⁶ Näin ollen henkilöille, jotka ovat käyttäneet lain sallimaa harkintavaltaansa jättää rokote ottamatta, on synnytetty kielto joko käyttää näitä palveluja tai osoitettu ylimääräinen 100–200 euron kustannus testaamisesta. Sen ohella on huomattava, että mikäli jokin palvelu olisi koronapassin takana, tulisi – jälleen lain suomaa harkintavaltaansa käyttäneellä – olla lisäksi tyypillisesti pankkitunnukset tai mobiilivarmenne sekä tietokone taikka älypuhelin datayhteyksineen Omakantaan pääsemiseksi ja joko puhelin tai tulostin koronapassin tulostamiseksi. Vaihtoehtona tosin on se, että henkilö voisi varata ajan terveyskeskuksesta ja käydä hakemassa todistuksen sieltä sen jälkeen, kun hän on ensin käynyt yksityisellä terveyspalvelujen tuottajalla ottamassa testin ja saanut tuloksen. Pitkien etäisyyksien maassa tämä voi olla todella monimutkainen kokonaisuus. Pidemmällä esimerkiksi muualle kuin kotipaikalle suuntautuvilla matkoilla taas epäselväksi jää, voiko todistuksen saada myös muualta kuin oman paikkakunnan terveyskeskuksesta.

Voidaan helposti myös kuvitella tilanne, jossa henkilö ei ole halunnut rokottautua, eikä esimerkiksi hänen lapsensa ole niin vanha, että olisi rokotukseen edes oikeutettu tai velvollinen esittämään koronapassia. Tällaisessa tilanteessa käynti esimerkiksi sisäleikkipuistossa voi estyä vanhemman puuttuvan rokotussuojan vuoksi, jolloin julkinen valta ei ainakaan kovin hyvin ole onnistunut turvaamaan kyseisen lapsen oikeutta kulttuuri- ja liikuntapalveluihin. Vammaisille taas lakisääteiset kuljetuspalvelut voivat helposti käydä vähiin, jos kovin paljon haluaisi itseään kehittää. Myös ulkomaalaisiin liittyy ryhmiä, joille koronapassi synnyttää käytännössä ylitsöpääsemättömiä esteitä vähävaraisista puhumattakaan.

8 MUIDEN PERUSOIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Koronapassin myötä rokottautuneet ja rokottamattomat siis asetettiin eriarvoiseen asemaan. Rokottamattomilla viitataan nyt edellä käsitellyn mukaisesti käytännössä niihin, joilla ei toiminnalleen ole lääketieteellistä perustetta ja jotka ovat terveitä. Oleellinen kysymys kuului, oliko tälle perustuslain 6 §:n 2 momentin näkökulmasta hyväksyttävää perustetta. Tähän kysymykseen ei alkuperäisen lainvalmisteluaineiston perusteella voida vastata, koska juuri tätä asetelmaa ei käsitelty muutoin kuin Lehtosen asiantuntijalausunnossa.

⁷² Lehtonen 2021, s. 6.

⁷³ Salminen 2021, s. 4.

⁷⁴ HE 131/2021 vp, s. 48.

⁷⁵ PeVL 35/2021 vp, s. 7–8.

⁷⁶ Ks. HE 309/1993 vp, s. 64/II.

Niin hallituksen esityksestä ja perustuslakivaliokunnan lausunnosta kuin asiantuntijalausunnoista kuitenkin ilmenee se ajatus, jolla koronapassi perusteltiin. Syyt olivat lähinnä elinkeinopoliittiset: erityisesti kulttuuriala ja majoitus- ja ravitsemisala olivat kärsineet koronasta merkittävästi ja vaikka perustuslakivaliokunta oli useampaan otteeseen edellyttänyt kohtuullista kompensatiota, olivat avustukset lopulta pandemian aikana jääneet hyvinkin pieniksi. Oikeudellisessa tarkastelussa elinkeinopoliittikkaan liittynyt ongelma liitettiin sinänsä ihan perustellusti elinkeinovapautteen ja oikeuteen työhön (perustuslaki 18 §). Toki rinnan tämän kanssa hallituksen esityksen tavoitteenasetannassa esiin nostettiin myös sivistykselliset oikeudet (perustuslaki 16 §).⁷⁷

On totta, että koronapandemian aikana eri tahojen elinkeinovapautta on rajoitettu. Tämä on liittynyt erityisesti siihen, että lainsäädännössä on ollut enemmän ja vähemmän hyvin perusteltuja toimivaltuuksia niin viranomaisille kuin valtioneuvostolle rajoittaa eri alojen toiminnan harjoittamista. Pandemian aikana sadat tuhannet ihmiset ovat joutuneet lomautetuiksi, osa jopa irtisanotuiksi työstään. Se, onko rajoitukset olleet oikeasuhtaisia tai muutkaan perustuslainmukaisia on kuitenkin ratkaistu jo aiemmin. Nyt käsillä olleeseen ehdotukseen ei liittynyt muutoksia näihin toimivaltuuksiin.⁷⁸

Tämä ei luonnollisestikaan estä arvioimasta sitä, että onko elinkeinovapaus ja oikeus työhön sekä sivistykselliset oikeudet hyväksyttäviä perusteita sille, että rokottamattomat asetetaan eriarvoiseen asemaan. Huomautan tässä, ettei hallituksen esityksessä tai perustuslakivaliokunnan ensimmäisessä lausunnossa tätä nimenomaisesti käsitelty. Asiantuntijoiden lausunnoista sinänsä positiivinen poikkeus oli Salmisen ajatus siitä, että koronapassin avulla voitaisiin parantaa jäljittämistä⁷⁹. Valitettavasti tälle ei kuitenkaan lainsäädännössä annettu minkäänlaista mahdollisuutta, eikä koronapassin tekninen toteutuskaan tätä tue. Toiminnanharjoittajalla on velvollisuus vain estää henkilön pääsy tilaan, eikä hän edes näe nimeltä kuka tämä henkilö on, mikäli sovellus on ilmaissut, ettei henkilön koronapassi ole voimassa. Velvollisuutta tehdä esimerkiksi ilmoitusta terveydenhuoltoviranomaisille tai antaa ohjeita ei ole. Toisaalta ei kyseinen sovellus myöskään kerro siitä, että henkilö olisi sairas.

Elinkeinovapaus on tyypillisesti ollut niitä perusoikeuksia, joita voidaan herkimmin rajoittaa. Edelleen tyypillisesti elinkeinovapauden merkittävimmät tarvitsijat ovat yrityksiä, so. oikeushenkilöitä, vaikka pohjimmiltaan elinkeinovapaus onkin nimenomaan luonnollisten henkilöiden perusoikeus.⁸⁰ Niiden perusoikeussuoja perustuu välillisyyteen: yritykset nauttivat elinkeinovapautta siksi, että niiden taustalla olevat luonnolliset henkilöt ovat siihen oikeutettuja.⁸¹ Pääsääntöisesti ei ole ajateltu niin, että yritysten oikeus pitää auki toimitilojaan olisi mitenkään vahvimpia perusoikeuksia, joiden alta muiden tulisi joustaa.⁸² Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö julkisella vallalla olisi yhtä lailla velvollisuus turvata myös elinkeinovapauden toteutuminen. Totta kai erityisesti perustuslain 22 §:stä johtuen on.

On selvää, että asetetut rajoitukset ja elinkeinovapaus ovat olleet jännitteisiä keskenään. Kuten todettua, se, onko elinkeinovapauden rajoitukset olleet perustuslainmukaisia, on kuitenkin käsitelty jo aiemmin. Tuolloin

⁷⁷ HE 131/2021 vp, s. 18, 60–61 ja 82.

⁷⁸ Koronapassilainsäädännön myötä muodostui tilanne, jossa lainsäädäntöön sisältyi sääntelyä, jota voidaan käyttää vain, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Toisaalta sen myötä siihen sisältyy sääntelyä, jossa näiden toimivaltuuksien noudattamisvelvollisuudesta voidaan poiketa, mikäli käytetään koronapassia. Käytännössä koronapassin myötä viranomaisilta kuitenkin vietiin – ilman valtioneuvoston poikkeuksen poikkeusta koskevan toimivallan käyttöä – tosiasiallinen mahdollisuus estää yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä vastaavalla mekanismilla kuin, millä se oli sitä aiemmin estänyt. Mikäli kunta tai aluehallintovirasto taikka valtioneuvosto nyt asettaisi joitain rajoituksia – ellei nämä olisi ehdottomia sulkua tai kieltoja – voisi yksityiset toiminnanharjoittajat ne välittömästi tehdä tyhjäksi päättämällä itsenäisesti koronapassin käyttöönotosta omissa tiloissaan. Tästä nähdäkseni aiheutuisi tilanne, jossa kunta, aluehallintovirasto tai valtioneuvosto joutuisivat pohtimaan sitä, että tulisiko niiden tehdä ankarampia toimia (kiellot ja sulut). Todennäköisesti näihin ei enää perusteita olisi, koska ne on lainsäädännössä asetettu välttämättömyyden kynnyksen taakse.

⁷⁹ Nyttemmin esimerkiksi pääkaupunkiseudun kunnat ovat Helsingin kaupungin johdolla ilmoittaneet lopettavansa suurimman osan tartunnan jäljityksestä, vaikka tämä on kunnille säädetty velvollisuus (tartuntatautilaki 23 §; ks. myös HE 13/2016 vp, s. 41).

⁸⁰ Huomaa, että esimerkiksi pörssiyrityksiä tai muita varallisuusmassaltaan huomattavia oikeushenkilöitä on perustuslakivaliokunnan käytännössä käsitelty eritavoin kuin luonnollisia henkilöitä; ks. esim. PeVL 34/2000 vp, s. 2/I–II ja PeVL 32/2004 vp, s. 2/I.

⁸¹ Ks. esim. HE 309/1993 vp, s. 23/II.

⁸² Valtioilla on mahdollisuus säädellä omaisuuden käyttöä ja elinkeinovapautta; ks. mts., s. 67/II. Ks. myös Pellonpää et al. 2018, s. 1077–1080.

rajoitusten on katsottu sitä olleen.⁸³ Koska esimerkiksi ravintoloiden rajoitukset on kuitenkin ollut säädettyinä lailla ja valtioneuvoston asetuksella, ei lähtökohtaisesti oikeussuojakeinoja ole ollut.⁸⁴ Tämä jo sinänsä puoltaisi näkemystä siitä, etteivät ne välttämättä sittenkään ole olleet yleisiä rajoitusedellytyksiä täyttäviä.⁸⁵ Tämä taas osaltaan viittaa siihen, että uudelleentarkastelutarvetta sinänsä olisi.

Mutta voidaanko aiemmin mahdollisesti ”virheellisesti” tehtyjä elinkeinovapauden rajoituksia purkaa kohdistamalla rajoituksia kolmansiin henkilöihin. Nähdäkseni vastaus on kyllä ja ei. Ensinnäkin on sinänsä mahdollista, että elinkeinovapautta pyritään turvaamaan vähemmän siihen puuttuvilla tavoilla, mutta asetelma, jossa toisten elinkeinovapauden turvaamiseksi rajoitetaan toisten kulttuurillisia oikeuksia sekä ylipäättään yksilönvapautta käyttäen erinäisiä palveluja, ei olisi pitänyt olla mahdollinen. Jos henkilö ei ole sairas, ei hänen oikeuksiinsa pitäisi pystyä rajoittamaan vedoten siihen, että sillä turvataan useampien oikeudet. Juuri tällaista asetelmaa kai perusoikeusjärjestelmän sinänsä tulisi estää: heikommassa asemassa olevien ja lähtökohtaisesti suojan tarpeessa olevien henkilöiden perusoikeuksia ei tulisi rajoittaa vain siksi, että toiset saisivat jotain.⁸⁶ Kuten *John Rawls* on kirjoittanut, voidaan eriarvoisuus perustella vain sillä, että se samalla edistää myös juuri niiden asemaa, jotka asetetaan eriarvoiseen asemaan.⁸⁷

Jos näin kuitenkin tehtäisiin, tarkoittaisi se sitä, että niiden, jotka rajoitusten kohteeksi joutuvat, asemaa tulisi jotenkin helpottaa.⁸⁸ Ts. perusoikeusrajoituksesta tulisi tehdä lievempi. Aivan samalla tavalla kuin perustuslakivaliokunta on edellyttänyt kohtuullista kompensatiota niille, jotka elinkeinovapauden rajoituksista ovat kärsineet, olisi perusoikeusjärjestelmän kanssa huomattavasti paremmin yhteensovitettavissa kompensatiomalli.⁸⁹ Mikäli siis ehdottoman välttämättömäksi ja viimesijaiseksi keinoksi katsottaisiin, että kaikkien tulisi näihin tiettyihin tiloihin pääsemiseksi näyttää todistus, olisi perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta lievempi puuttuminen rokottamattomien oikeuksiin se, että heille tarjottaisiin maksuton testaus. Tämä ei tietenkään ole toki yhteensopiva sen julkilausumattoman tavoitteen kanssa, että koronapassi ohjaisi ihmisiä rokottautumaan. Perusoikeusrajoituksen suhteellisuuden näkökulmasta se kuitenkin sitä olisi.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTAMA AJATUS LOPUKSI

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut etsiä vastausta siihen, miksi koronapassi katsottiin perustuslainmukaiseksi. Kun tartuntatautilain väliaikaisesti voimassaollessa säännösten jatkoa esitettiin, totesi perustuslakivaliokunta yksiselitteisesti, kuinka ”[k]oronapassin esittämisvelvollisuutta koskeva voimassa oleva lainsäädäntö ei siten edellä sanotun johdosta ole perustuslainvastaista”.⁹⁰ Tämä oli jossain määrin toteamus. Yksinkertaisimmillaan voidaan sanoa syyn olleen siinä, että elinkeinovapaus ja rokotettujen perusoikeudet ”mennä ja tulla” haluamallaan tavalla (lähes normaalisti) katsottiin sellaiseksi perusoikeudeksi, jonka turvaaminen edellytti rokottamattomien vastaavien oikeuksien rajoittamista. Tätä asetelmaa ei kuitenkaan hallituksen esityksessä tai perustuslakivaliokunnan lausunnossa taikka asiantuntijoidenkaan lausunnoissa nähdäkseni kunnolla tarkasteltu (pl. Lehtosen vastuuttomuusteesi). Esimerkiksi asetelmaa, jossa rokotetut – olipa nämä terveitä tai ei – ja terveet rokottamattomat asetettiin eriarvoiseen asemaan, ei käsitelty. Nähdäkseni tällaisen asetelman hahmottaminen olisi voinut aiheuttaa hallituksen esitykselle sellaisia vaikeuksia, joista ei ainakaan ilman rokottamattomien testauksen muuttamista maksuttomaksi olisi selvinnyt. Tämä olisi ymmärrettävää rokotuskatta-

⁸³ Viittaaan tällä erityisesti siihen, ettei perustuslakivaliokunta ole tartuntatautilain säätämisen yhteydessä katsonut esimerkiksi tartuntatautilain 58 §:n tarkoittamia yleisötilaisuuksien kieltoja perustuslain kannalta ongelmallisiksi. Koska perustuslakivaliokunta ei tuolloin kuitenkaan varsinaisesti käsitellyt kysymystä, voidaan tähän argumenttiin kohdistaa kritiikkiä. Toisaalta perustuslakivaliokunta on myöhemmin koronalainsäädännön yhteydessä useissa lausunnoissaan katsonut elinkeinovapauden rajoittamisen mahdolliseksi; ks. esim. PeVL 7/2020 vp, PeVL 14/2020 vp, PeVL 31/2020 vp, PeVL 6/2021 vp ja PeVL 11/2021 vp.

⁸⁴ Ks. esim. Muukkonen Perustuslakiblogi 21.10.2020 ja Uusi Suomi 5.3.2021.

⁸⁵ Viittaaan tällä siihen, että oikeusturvavaatimusta on pidetty yhtenä perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksiä.

⁸⁶ Ks. esim. PeVL 37/2014 vp, s. 3/I ja PeVL 53/2016 vp, s. 4–5.

⁸⁷ Rawls 1971/2005, s. 60–61.

⁸⁸ Ks. esim. PeVL 60/2010 vp, s. 3/II–4/I.

⁸⁹ Ks. esim. PeVM 10/2020 vp, s. 5, PeVL 7/2020 vp, s. 5 ja PeVL 6/2021 vp, s. 6.

⁹⁰ Ks. PeVL 31/2021 vp, s. 7.

vuuden kasvua koskevan toiveen valossa, mutta tähän ei suoraan missään vaiheessa vedottu. Lopputulokseksi näyttää siten jääneen se, että koska poliittisesti (ja mahdollisesti oikeudellisestikin) olisi vaikeaa rokottaa rokotushaluttomia pakolla, luotiin järjestely, jossa edullisimpana vaihtoehtona yksilölle olisi rokottautua. Näennäisesti tarjolla toki on muitakin vaihtoehtoja, mutta niiden käyttäminen on joko vaarallista (sairastuminen) tai kallista (testaus) taikka niitä pitäisi käyttää antaen virheellistä informaatiota terveysviranomaisille (vailla terveysperustetta testiin hakeutuminen).

Koronapandemia on monessa kohtaa osoittanut oikeusvaltion haavoittuvuuden. Tämänkin lakiehdotuksen yhteydessä perustuslakivaliokunta huomautti siitä, kuinka sille oli varattu mitä ilmeisemmin liian vähän aikaa asian käsittelemiseksi.⁹¹ Lainvalmistelua on useaan otteeseen tehty kiireellä. Ongelmia on ollut sekä perustuslainsäädännön laadussa että kasuistisessa tavassa reagoida esiin tulleisiin kysymyksiin. Perusoikeusloukkauksia, jopa vakavia sellaisia, on havaittu viimeisen kahden vuoden aikana useita.⁹² Pandemia on opettanut, että oikeusvaltio ei ole vielä valmis, vaan se tarvitsee paljon ennakkollista työtä. Perustuslakivaliokunta on monin kohdin onnistunut työssään puolustaa *Kaarlo Tuorin* mainitsemaa oikeudellista *rationaali* poliittiselta *voluntarismi*,⁹³ mutta myös joissain tilanteissa epäonnistunut poliittisen paineen alla. Ehdotus koronapassista oli alkujaan opposition, eikä hallitus ollut siitä kovin kiinnostunut. Lopulta kun se lähti asiaa viemään, olisi ollut täydellinen poliittinen epäonnistuminen, mikäli passia ei olisi saatu aikaan. Se, onko se lopulta tehokas keino torjua koronavirusepidemiaa, jää nähtäväksi. Tällä hetkellä se on kuitenkin tilapäisesti asetettuna off-asentoon tartuntatautilain 58 i.5 §:n tarkoittamalla tavalla (valtioneuvoston asetus tilapäisistä poikkeuksista EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisesta käytöstä, 1297/2021).

LÄHTEET

Dahlberg, Maija, Perustuslakivaliokunnan valiokuntaneuvosten rooli perustuslainmukaisuuden valvontajärjestelmässä – valiokunnan työrukkanen vai merkittävä vallankäyttäjät? *Lakimies* 5/2021, s. 745–784. Saatavissa osoitteesta: <https://www.edilex.fi/lakimies/246870002.pdf>.

Eduskunta, Valiokuntaopas 2019. Eduskunnan kanslian julkaisu 4/2019. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/ekj_4+2019.pdf.

Eduskunnan vastaus 117/2021 vp hallituksen esitykseen eduskunnalle 105/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskunnanVastaus/Documents/EV_117+2021.pdf.

Hallituksen esitys Eduskunnalle 309/1993 vp perustuslakien perusoikeussäädösten muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_309+1993.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle 131/2015 vp laiksi ajokorttilain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_131+2015.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle 13/2016 vp tartuntatautilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_13+2016.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle 131/2021 vp laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_131+2021.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle 226/2021 vp laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_226+2021.pdf.

Hallituksen esitys eduskunnalle 230/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_230+2021.pdf.

⁹¹ Ks. PeVL 35/2021 vp, s. 3 ja PeVL 50/2021 vp, s. 3–4.

⁹² Ks. esim. AOA 7.9.2020 dnro EOAK/2889/2020.

⁹³ Ks. Tuori 2007.

Hidén, Mikael, PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 1.10.2021 KELLO 8.00 HE 131/21 vp laiksi tartuntalain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-393541.pdf>.

Jukka, Leena – Keinänen, Anssi – Keskinen, Lisa-Maaria, Koronaperustainen lainvalmistelu – kenelle kellot soivat ja mistä syystä? Edilex 26.10.2021/50. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.edilex.fi/artikkelit/24768.pdf>.

Karhu, Juha, Perusoikeudet ja oikeuslähdeoppi. Lakimies 5/2003, s. 789–807. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.edilex.fi/lakimies/1418.pdf> (€).

Lavapuro, Juha, Uusi perustuslakikontrolli. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2010.

Lehtonen, Lasse, Lausunto hallituksen esityksestä HE 131/2021 vp eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 30.9.2021. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-393542.pdf>.

Muukkonen, Matti, Ulkoistaminen ja perustuslainsäätäjän tahto. Edilex 29.3.2012/14. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.edilex.fi/lakikirjasto/8729.pdf> (€).

Muukkonen, Matti, Ravintolarajoituksista lokakuussa 2020. Perustuslakiblogi – Suomen valtiosääntöoikeudellisen seuran ajankohtaispalsta 21.10.2020. Saatavissa osoitteesta:
<https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2020/10/21/matti-muukkonen-ravintolarajoituksista-lokakuussa-2020/>.

Muukkonen, Matti, Ravintolat ja oikeusturva. Uusi Suomi 5.3.2021. Saatavissa osoitteesta:
<https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/mattimuukkonen/ravintolat-ja-oikeusturva/>.

Ojanen, Tuomas, Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa. Helsingin yliopisto 2003.

Ojanen, Tuomas, HE 131/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1.10.2021. Saatavissa osoitteesta:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-393697.pdf>.

Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti, Euroopan ihmisoikeussopimus. Alma Talent 2018.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 21/1997 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 118/1997 vp laiksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_21+1997.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 34/2000 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 73/2000 vp laiksi telemarkkinalain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_34+2000.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 11/2001 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 20/2001 vp laiksi poliisilain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_11+2001.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 70/2002 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 205/2002 vp laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_70+2002.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 28/2004 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 168/2003 vp laiksi poliisikoulutuksesta sekä laeiksi poliisin hallinnosta annetun lain ja poliisilain 7 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_28+2004.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 32/2004 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 74/2004 vp laiksi viestintämarkkinalain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_32+2004.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 11/2010 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 274/2009 vp laeiksi julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_11+2010.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 41/2010 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 90/2010 vp terveydenhuoltolaiksi sekä laeiksi kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon lain muuttamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_41+2010.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 60/2010 vp liittyen hallituksen esitykseen Eduskunnalle 164/2010 vp laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain, ammattikorkeakoululain, yliopistolain sekä rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_60+2010.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 35/2012 vp liittyen hallituksen esitys eduskunnalle 134/2012 vp laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_35+2012.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 31/2013 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 92/2013 vp laeiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_31+2013.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 37/2014 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 136/2014 vp laeiksi perusopetuslain 13 §:n ja lukiolain 9 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_37+2014.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 50/2014 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 244/2014 vp laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta sekä hallituksen esitykseen eduskunnalle 308/2014 vp yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 244/2014 vp) täydentämisestä. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_50+2014.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 11/2016 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 13/2016 vp tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_11+2016.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 53/2016 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 135/2016 vp vuoden 2017 tuloveroasteikkolaiksi sekä laiksi tuloverolain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_53+2016.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 61/2018 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 61/2018 vp laeiksi puolustusvoimista annetun lain 37 §:n, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain 16 §:n ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 10 ja 26 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_61+2018.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 7/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 25/2020 vp laiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_7+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 14/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 72/2020 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_14+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 17/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 80/2020 vp laeiksi lääkelain, lääkkeiden velvoitevarastoinnista annetun lain ja tartuntatautilain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_17+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 20/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 101/2020 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_20+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 31/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 139/2020 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_31+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 32/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 137/2020 vp laeiksi tartuntatautilain ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_32+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 42/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 225/2020 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_42+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 44/2020 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 245/2020 vp laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_44+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 6/2021 vp liittyen Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_6+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 7/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 15/2021 vp laiksi tartuntatautilain 16 ja 22 §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_7+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 9/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 33/2021 vp laiksi tartuntatautilain 58 a ja 58 b §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_9+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 10/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi tartuntatautilain 58 g §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_10+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 11/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 38/2021 vp laiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_11+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 12/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 39/2021 vp laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_39+2021.aspx.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 73/2021 vp laeiksi tartuntatautilain 58 d §:n muuttamisesta ja tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_16+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 26/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 105/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_26+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 28/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 118/2021 vp laiksi tartuntatautilain 58 d §:n muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_28+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 35/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 131/2021 vp laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_35+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 50/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 226/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/PeVL_50+2021.pdf.

Perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp liittyen hallituksen esitykseen perustuslakien perusoikeussääntöjen muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/pevm_25+1994.pdf.

Perustuslakivaliokunnan mietintö 10/2020 vp liittyen Muu asia 15/2020 vp: Valtioneuvoston asetus ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/PeVM_10+2020.pdf.

Perustuslakivaliokunnan pöytäkirja 83/2021 vp. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KokousPoytakirja/Documents/PeVP_83+2021.pdf.

Pöyhönen, Juha, Uusi varallisuus oikeus. Lakimiesliiton kustannus 2000.

Rautiainen, Pauli, Perusoikeuksien heikennyskielto. Oikeus 3/2013, s. 261–283. Saatavissa osoitteesta: <https://www.edilex.fi/oikeus/10972.pdf> (€).

Rautiainen, Pauli, Oikeuden maailmaan kuviteltu ihminen ja hänen itsemääräämisoikeutensa rajat. Oikeus 4/2018, s. 465–281.

Rautiainen, Pauli – Muukkonen, Matti, Pakkotestaus rajoilla on laillista vain terveydenhuollon ammattihenkilön yksilöllisen harkinnan perusteella. Perustuslakiblogi – Suomen valtiosääntöoikeudellisen seuran ajankohtaispalsta 22.11.2021. Saatavissa osoitteesta: <https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2021/11/22/pauli-rautiainen-matti-muukkonen-pakkotestaus-rajoilla-on-laillista-vain-terveydenhuollon-ammattihenkilön-yksilöllisen-harkinnan-perusteella/>.

Rawls, John, The Theory of Justice. Belknap Press of Harvard University Press 1971 (reprinted 2005).

Salminen, Janne, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp) 30.9.2021. Saatavissa osoitteesta: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-393970.pdf>.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 18/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 105/2021 vp laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/StVM_18+2021.pdf.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 25/2021 vp liittyen hallituksen esitykseen eduskunnalle 131/2021 vp laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Saatavissa osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/StVM_25+2021.pdf.

Tuori, Kaarlo, Oikeuden ratio ja voluntas. WSOY 2007.

Viljanen, Veli-Pekka, Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. WSLT 2001.

Viljanen, Veli-Pekka, HE 131/2021 vp laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 5.10.2021. Saatavissa osoitteesta: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-394696.pdf>.

Ylhäinen, Marjo, Tilanneherkkä juridiikka oikeuden kentän turvaajana. Lakimies 1/2004, s. 115–120. Saatavissa osoitteesta: <https://www.edilex.fi/lakimies/1268.pdf> (€).